

Jarosław Uglis

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

PRÓBA OCENY ODDZIAŁYWANIA RUCHU TURYSTYCZNEGO NA STOPEŃ BEZROBOCIA

*AN ATTEMPT TO ESTIMATION OF TOURISM TRAFFIC EFFECT
ON THE UNEMPLOYMENT RATE*

Słowa kluczowe: ruch turystyczny, stopa bezrobocia

Key words: tourism traffic, unemployment rate

Synopsis. Turystyka stanowi jeden z ważnych czynników ożywienia gospodarczego i społecznego obszaru recepcji turystycznej. Przyczynia się do aktywizacji zasobów ludzkich, sprzyja i pobudza powstawanie nowych miejsc pracy. W pracy przedstawiono wyniki analiz statystycznych przeprowadzonych dla Polski oraz dla województwa wielkopolskiego. Celem artykułu jest analiza oddziaływania intensywności ruchu turystycznego na stopę bezrobocia w latach 2004-2008.

Wstęp

Niezaprzeczalnie, turystyka stanowi jedną z najszybciej rozwijających się gałęzi światowej gospodarki. Uznawana jest także za fenomen XX wieku. W skali makro, jak i mikro, jest zjawiskiem bardzo dynamicznym, na które wpływ ma wiele czynników.

Rozwój turystyki ma na celu aktywizację społeczno-gospodarczą obszaru recepcji ruchu turystycznego. Przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców, tworzy nowe miejsca pracy (nie występujące wcześniej i/lub całkowicie nowe) [Mason 2003, Goeldner, Ritchie 2006]. Stanowi asumpt do dywersyfikacji lokalnej gospodarki. W wielu krajach, regionach stanowi jedno z głównych źródeł dochodu, a przez to odgrywa ważną rolę w tworzeniu miejsc pracy [Theobald 2001]. Według szacunków Światowej Rady Podróży i Turystyki (WTTC), w ciągu najbliższych 10 lat udział gospodarki turystycznej w światowym PKB powinien wzrosnąć z 9,2 (5,751) do 9,6% (11,151 bln USD), natomiast liczba zatrudnionych z ponad 235 w 2010 r. (8,1% ogółu miejsc pracy) do ponad 303 mln w 2020 r. (9,2%) [Travel and Tourism ... 2010].

Zarządzanie działalnością gospodarczą polega na umiejętnym wykorzystaniu wszystkich zasobów będących do dyspozycji. Turystyka obejmuje różnorodne rodzaje działalności gospodarczej (obiekty noclegowe, biura podróży, linie lotnicze, atrakcje turystyczne, itd.). Warto w tym miejscu podkreślić, że skala ich występowania jest determinowana rentą turystyczną destynacji.

Jednym z ważniejszych zasobów, szczególnie istotnym w sektorze turystycznym, jest personel. Wynika to z faktu [Kornak, Rapacz 2001], że:

- prowadzona działalność ma charakter usługowy,
- personel ma znaczny wpływ na efektywność funkcjonowania przedsięwzięcia,
- występuje interakcja między pracownikami i klientami,
- stanowi aktywny i twórczy element procesu tworzenia, dystrybucji, promocji i sprzedaży oferty,
- przyczynia się do zdobycia przewagi konkurencyjnej.

Analizując personel, jako podstawowy czynnik rozwoju działalności oraz konkurencyjności, należy zwrócić uwagę w procesie planowania zasobów ludzkich na strukturę podaży rynku pracy (m.in. stopę bezrobocia, poziom wykształcenia i kwalifikacje). Z badań Bauma i Kokkranikala [2008] wynika, iż poziom i charakter kwalifikacji pracowników zatrudnionych w turystyce kształtują warunki społeczne, ekonomiczne, polityczne i technologiczne. Taki stan rzeczy ma istotny wpływ na jakość świadczonych usług i może stanowić potencjalną szansę do wypracowania znaczącej przewagi konkurencyjnej.

Cel, zakres i metodyka badań

Celem opracowania jest diagnoza oddziaływania intensywności ruchu turystycznego na stopę bezrobocia. W literaturze przedmiotu od wielu lat wskazuje się rozwój działalności turystycznej (gospodarki turystycznej), jako możliwość poprawy sytuacji na rynku pracy. Opracowanie jest próbą weryfikacji empirycznej pytania badawczego, czy zachodzi zależność pomiędzy skalą ruchu turystycznego a rynkiem pracy. Odpowiednio do tak sformułowanego pytania badawczego postawiono hipotezę, że istnieje związek między intensywnością ruchu turystycznego a rynkiem pracy.

W celu weryfikacji postawionej hipotezy posłużono się analizą korelacji, obliczono współczynnik korelacji rang Spearmana r_s , który obliczamy według wzoru:

$$r_s = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^n d_i^2}{n(n^2 - 1)}$$

gdzie:

- d_i – różnica między parą rang,
- n – liczba jednostek statystycznych.

Współczynnik przyjmuje wartość od -1 do +1. Interpretacja wyznaczonego współczynnika jest identyczna jak współczynnika korelacji Pearsona. Dodatni znak współczynnika wskazuje na istnienie współzależności dodatniej, natomiast ujemny oznacza współzależność ujemną (ze wzrostem jednej zmiennej maleje wartość drugiej). Dlatego dla potwierdzenia sformułowanej hipotezy obliczony współczynnik korelacji powinien mieć wartość ujemną.

Do zilustrowania ruchu turystycznego można wykorzystać wskaźnik intensywności ruchu turystycznego:

- Schneidera obliczony według formuły:

$$T_s = \frac{G}{P} * 100$$

gdzie:

- G – liczba korzystających z noclegów,
- P – liczba stałych mieszkańców.
- Charvata obliczony według wzoru:

$$T_{Ch} = \frac{L_{um}}{P} * 100$$

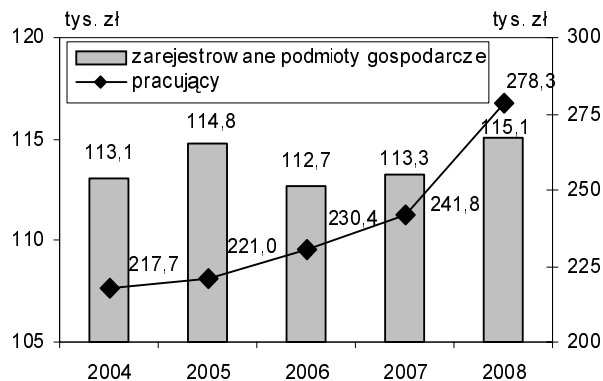
gdzie:

- L_{um} – liczba udzielonych noclegów,
- P – liczba stałych mieszkańców.

Obliczone wskaźniki informują o obciążeniu ruchem turystycznym przypadającym na 100 stałych mieszkańców. Zaletą tych wskaźników jest łatwość ich wyznaczenia oraz możliwość przeprowadzenia analiz w ujęciu przestrzennym.

Zjawisko bezrobocia jest traktowane jako jeden z nierozzerwalnych elementów towarzyszących gospodarce wolnorynkowej [Ptaszyńska 2006]. Zgodnie z zaleceniami EUROSTAT, od 2001 r. do bezrobotnych zaliczane są osoby w wieku 15-74 lat, które nie pracują i równocześnie aktywnie poszukują pracy i są gotowe do jej podjęcia [Matusik 2008]. W praktyce stosuje się kilka sposobów obliczenia stopy bezrobocia w zależności od źródła danych. Najczęściej obliczana jest jako stosunek liczby zarejestrowanych osób poszukujących pracy do zasobu siły roboczej (bezrobocie rejestrowane). W tym celu wykorzystywane są również Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), prowadzone na reprezentacyjnej próbie gospodarstw domowych.

W pracy do weryfikacji postawionej hipotezy wykorzystano wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata i stopę bezrobocia rejestrowanego. Do przeprowadzenia niezbędnych analiz wykorzystano dane udostępnione przez Bank Danych Regionalnych oraz Instytut Turystyki z lat 2004-2008. Do opracowania zgromadzonej wiedzy faktualnej wykorzystano metodę opisową i metodę analizy statystycznej. Obliczenia przeprowadzono w programie STATISTICA 9.

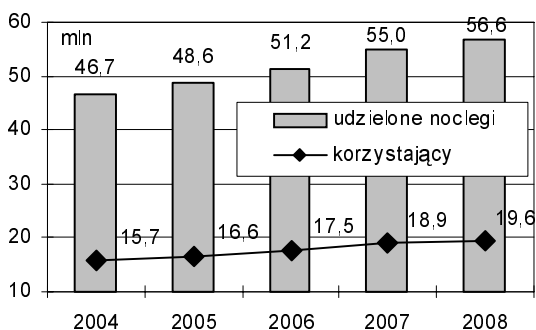
Rysunek 1. Zarejestrowane podmioty i pracujący w sekcji H wg PKD 2004

Źródło: opracowanie własne.

2004, sekcja H) wyniósł 3,1%, które skupiały ponad 270 tys. miejsc pracy (rys. 1). W badanym okresie w Polsce zgłoszono do rejestru REGON, sekcja H, – ponad 55 tys. nowych podmiotów gospodarczych, średnioroczne tempo przyrostu liczby podmiotów było równe 6,2%.

Intensywność ruchu turystycznego zależy od wielu czynników, ale głównie od stanu i skali bazy noclegowej. Według danych Instytutu Turystyki w badanym okresie odnotowano wzrost liczby korzystających z noclegu oraz liczby udzielonych noclegów (rys. 2). Średnioroczne przyrosty badanych cech wyniosły odpowiednio: 5,6 i 5,0%. Niemniej jednak, w związku z ogólnoświatowym kryzysem gospodarczym w I kwartale 2009 r. wystąpił bardzo znaczący spadek przyjazdów turystów (o prawie 19%) w porównaniu do I kwartału 2008 r. Wystąpiło również poważne zmniejszenie się liczby cudzoziemców korzystających z bazy noclegowej [Dziedzic i in. 2009]. Według Wagnera [2009] skutki kryzysu w jednym kraju, przez sprzężenie zwrotne, przyczyniają się do zmniejszenia przyjazdów ruchu turystycznego w innych krajach. Skutki tego sprzężenia odczuwamy również w Polsce.

Pojęcie ruchu turystycznego w literaturze przedmiotu bywa różnie interpretowane. Międzynarodowa Akademia Turystyki w Monte Carlo, ruch turystyczny traktuje jako podróże podejmowane dla przyjemności, wypoczynku lub leczenia – pieszo lub jakimkolwiek środkiem komunikacji, wyliczając podróże w celach zarobkowych oraz w celach zmiany miejsca zamieszkania [Golubowski 2006]. Niewątpliwie rozwój usług turystycznych w skali makro, jak i mikro jest uzależniony od występowania bazy noclegowej. Dlatego do opisu intensywności ruchu turystycznego wykorzystuje się dane statystyczne, które pochodzą z obiektów zbiorowego zakwaterowania. Następnie poddawane są analizie i przedstawiane w postaci miar i współczynników opisujących dane zjawisko. Najczęściej stosowanymi współczynnikami charakteryzującymi ruch turystyczny są: wskaźnik Schneidera (liczba korzystających z noclegów przypadająca na 100 stałych mieszkańców) oraz Charvata (liczba udzielonych noclegów na 100 stałych mieszkańców).

Rysunek 2. Udzielone noclegi i liczba korzystających z noclegów

Źródło: opracowanie własne.

Omówienie wyników badań

Oddziaływanie turystyki na rynek pracy przejawia się powstawaniem nowych miejsc pracy w obsłudze ruchu turystycznego. Dzięki efektowi mnożnikowemu powstają one w obiektach bezpośrednio związanych z turystyką (baza noclegowa, gastronomiczna, transport, usługi przewodnickie) oraz innych działach gospodarki (np. handel, budownictwo, rzemiosło). W analizowanym okresie liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wzrosła od ponad 3,5 do ponad 3,7 mln. Natomiast udział podmiotów związanych z turystyką (wg PKD

Obliczone wartości dla obu wskaźników zamieszczono w tabeli 1. Z porównania wysokości obu wskaźników wynika, że województwo zachodniopomorskie było najbardziej popularne wśród turystów. Ponieważ do wyznaczenia wskaźnika Charvata używamy danych opisujących długość pobytu turystów, co wpływa istotnie na wielkość zatrudnienia, do dalszych analiz wykorzystano właśnie ten wskaźnik.

W celu pogrupowania województw ze względu na intensywność ruchu turystycznego (wskaźnik Charvata) przeprowadzono analizę aglomeracji metodą Warda.

Tabela 1. Intensywność ruchu turystycznego według województw w latach 2004-2008

Województwo	Wskaźnik Schneidera					Wskaźnik Charvata				
	2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008
Polska	41,2	43,5	45,9	49,7	51,3	122,2	127,4	134,4	144,2	148,6
Dolnośląskie	58,1	60,2	64,2	70,3	70,0	162,4	162,9	169,6	183,1	181,9
Kujawsko-pomorskie	30,3	32,0	33,9	36,6	37,7	104,7	115,7	128,6	137,0	140,0
Lubelskie	24,9	24,8	25,9	28,3	31,7	58,1	56,6	59,0	64,8	71,7
Lubuskie	52,4	53,7	56,3	64,4	69,7	117,2	117,9	126,0	142,2	151,0
Łódzkie	22,7	23,9	28,1	31,8	34,9	50,4	52,9	57,6	67,0	72,9
Małopolskie	71,1	76,8	81,0	86,8	83,0	218,5	227,1	232,5	245,8	243,4
Mazowieckie	38,8	42,1	45,0	48,3	52,2	79,0	83,3	87,1	93,1	98,4
Opolskie	18,1	18,0	18,8	21,1	23,4	46,1	47,4	50,2	56,3	61,6
Podkarpackie	22,7	25,9	26,8	28,1	29,4	63,5	73,1	77,4	86,1	89,6
Podlaskie	31,2	33,1	33,6	38,8	38,7	65,7	67,0	70,1	78,7	75,9
Pomorskie	59,9	61,4	64,8	71,6	72,1	235,2	239,4	253,7	279,5	278,9
Śląskie	28,4	32,6	33,8	34,1	35,4	66,9	81,2	90,8	89,1	93,2
Świętokrzyskie	23,3	22,8	25,9	30,5	27,6	45,7	45,3	62,1	87,1	83,7
Warmińsko-mazurskie	53,2	52,9	57,2	60,8	63,4	144,3	140,6	159,3	168,4	172,1
Wielkopolskie	36,2	36,5	38,2	40,9	44,4	72,4	74,1	76,5	80,4	89,2
Zachodniopomorskie	88,8	91,3	91,3	98,9	103,1	524,9	535,6	538,9	565,6	593,5

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 3. Wyniki analizy skupień metodą Warda dla odległości euklidesowej

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem pakietu STATISTICA 9.

Celem analizy było połączenie badanych obiektów w homogeniczne grupy. W wyniku przeprowadzonej analizy otrzymano dendrogram zaprezentowany na rysunku 3.

Punktem wyjścia do analizy stopy bezrobocia w analizowanym okresie oraz w ujęciu przestrzennym była ocena dynamiki zmian w Polsce oraz w poszczególnych województwach (tab. 2). Badany okres w skali kraju, jak i w poszczególnych województwach charakteryzował się poprawą na rynku pracy (obniżeniem stopy bezrobocia). Spowodowane było to wzrostem gospodarczym, który sprzyjał wzrostowi zatrudnienia w krajowych podmiotach gospodarczych oraz otwarciem rynków pracy w niektórych krajach Unii Europejskiej (Wielka Brytania, Irlandia). Stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce w 2008 r. wyniosła 9,5% i była niższa o połowę w stosunku do pierwszego roku badań. Średniokresowe tempo zmian wahało się od 20,8 do 9,1%.

W celu potwierdzenia, bądź odrzucenia postawionej w pracy hipotezy badawczej przeprowadzono badanie zależności między wskaźnikiem intensywności ruchu turystycznego Charvata a stopą bezrobocia rejestrowanego dla Polski. Wynik analizy korelacji wynosi $r_s = 0,112$ dla 2008 i $r_s = 0,288$ dla 2004 roku. Otrzymane wartości wskazują na brak statystycznie istotnej korelacji.

Ze względu na brak potwierdzenia postawionej hipotezy badawczej przeprowadzono dalsze badania dla województwa wielkopolskiego. W tym celu wykonano badania dla podregionów w

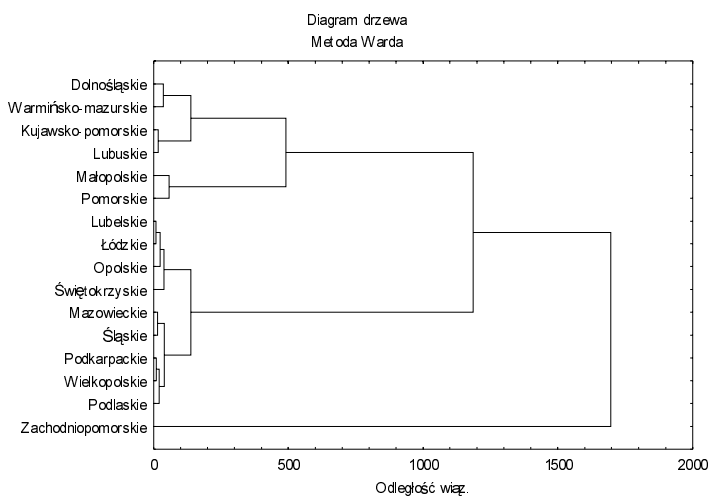

Tabela 2. Stopa bezrobocia według województw w latach 2004-2008

Województwo	Stopa bezrobocia					średniookresowe tempo zmian
	2004	2005	2006	2007	2008	
Polska	19,0	17,6	14,8	11,2	9,5	-0,159
Dolnośląskie	22,4	20,6	16,6	11,4	10,0	-0,183
Kujawsko-pom.	23,6	22,3	19,2	14,9	13,3	-0,134
Lubelskie	17,8	17,0	15,5	13,0	11,2	-0,109
Lubuskie	25,6	23,0	19,0	14,0	12,5	-0,164
Łódzkie	19,5	17,9	14,7	11,2	9,2	-0,171
Małopolskie	15,0	13,8	11,3	8,7	7,5	-0,159
Mazowieckie	14,7	13,8	11,8	9,0	7,3	-0,160
Opolskie	20,0	18,7	16,2	11,9	9,8	-0,163
Podkarpackie	19,1	18,5	16,4	14,2	13,0	-0,091
Podlaskie	16,1	15,6	13,3	10,4	9,7	-0,119
Pomorskie	21,4	19,2	15,3	10,7	8,4	-0,208
Śląskie	16,9	15,5	12,7	9,2	6,9	-0,201
Świętokrzyskie	22,0	20,6	17,7	14,9	13,8	-0,112
Warmińsko-maz.	29,2	27,2	23,6	18,7	16,8	-0,129
Wielkopolskie	15,9	14,6	11,7	7,8	6,4	-0,204
Zachodniopom.	27,5	25,6	21,5	16,4	13,3	-0,166

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3. Analiza korelacji rang Spearmana dla podregionów województwa wielkopolskiego

Podregion	Wskaźnik Charvata		Stopa bezrobocia		Współczynnik korelacji rang Spearmana	
	2004	2008	2004	2008	2004	2008
Kaliski	37,5	47,3	18,0	7,4	-0,571	-0,357
Koniński	76,7	85,7	23,5	10,8	0,250	-0,036
Leszczyński	85,4	94,3	15,0	6,0	0,433	-0,083
Piłski	56,4	59,7	22,9	11,0	-0,400	-0,500
Poznański	58,3	71,7	13,6	3,8	-0,500	-0,500

Źródło: opracowanie własne.

rozkładu weryfikowano testem Shapiro-Wilka. Przeprowadzone analizy potwierdziły przypuszczenia autora, że rozkład wskaźnika intensywności ruchu turystycznego według Charvata w województwie wielkopolskim, w ujęciu powiatów, nie był zgodny z rozkładem normalnym (wartość testu Shapiro-Wilka $W=0,721$ dla 2004 r. i $W=0,710$ w 2008 r., $p<0,01$). Natomiast wartości testu Kruskala-Wallisa odpowiednio $H=1,9335$ ($p=0,748$) i $H=0,361$, $p=0,986$ wskazują na brak istotnych statystycznie różnic między badanymi podregionami. Rozkład stopy bezrobocia w badanym okresie charakteryzował rozkład normalny (wartość testu Shapiro-Wilka $W=0,962$, $p=0,2703$ i $W=0,969$, $p=0,444$). Wartość test Kruskala-Wallisa $H=16,111$ i $H=17,469$, $p<0,01$ wskazuje na istotne statystycznie różnice między grupami.

przekroju powiatów. W granicach administracyjnych województwa wielkopolskiego wyznaczonych jest sześć podregionów, w tym jeden obejmujący tylko jeden powiat – miasto Poznań. Przyjęte założenia badawcze zdeterminowały dobór podregionów do dalszej analizy. Z badań wyłączono podregion miasto Poznań.

Analiza materiałów źródłowych wykazała, że we wszystkich podregionach województwa wielkopolskiego nastąpił znaczący spadek stopy bezrobocia i wzrost wskaźnika intensywności ruchu turystycznego (tab. 3).

Obliczony współczynnik korelacji dla województwa wielkopolskiego wyniósł $r = -0,069$ dla 2004 r. oraz $r = -0,268$ dla 2008 r. Obliczone współczynniki wskazują na słabą ujemną korelację badanych zmiennych. W 2004 roku ujemne wartości uzyskano dla trzech podregionów (była to zależność wyraźna, lecz o umiarkowanej sile), natomiast w 2008 r. stwierdzono we wszystkich badanych podregionach wartości ujemne. W podregionie kaliskim odnotowano spadek wartości współczynnika korelacji, przy jednoczesnym spadku stopy bezrobocia i wzroście ruchu turystycznego. Natomiast w podregionie poznańskim, pomimo znacznego obniżenia stopy bezrobocia i wzroście intensywności ruchu turystycznego wartość współczynnika korelacji była taka sama.

W celu oceny istotności zróżnicowania obliczonych wartości wykorzystano nieparametryczny test Kruskala-Wallisa, zaś normalność

Podsumowanie

Analizowane lata 2004-2008 obejmują okres, w którym rozpoczął się trwający do wybuchu kryzysu gospodarczego trend wzrostu intensywności ruchu turystycznego w Polsce, jak i na całym świecie. W tym czasie, szczególnie w Polsce wystąpił trend spadkowy stopy bezrobocia, który w 2008 roku kształtowała się na poziomie 9,5%.

Rozwój turystyki przyczynia się do wzrostu liczby świadczonych usług (noclegowych, gastronomicznych, transportowych), tym samym zwiększa się zapotrzebowanie na siłę roboczą. Im intensywniejszy jest ruch turystyczny na danym terenie tym szybciej powstają nowe miejsca pracy, które przyczyniają się właśnie do zmniejszenia stopy bezrobocia.

Obliczone współczynniki korelacji rang Spearmana dla Polski nie potwierdziły postawionej hipotezy badawczej. Przyczyną tego stanu może być niewystarczający dobór jednostek badawczych (województwa). Natomiast przeprowadzone analizy statystyczne dla województwa wielkopolskiego potwierdziły postawioną hipotezę, jednakże siła korelacji była słaba. Analiza korelacji rang dla poszczególnych podregionów w 2008 r. wskazała ujemne skorelowanie zmiennych. Potwierdza to słuszność postawionej hipotezy i stanowi asumpt do dalszych pogłębionych dociekań naukowych. W podregionie poznańskim i pilińskim siła korelacji była wyraźna, ale przeciętna, co się tyczy pozostałych podregionów to była i słaba (podregion kaliski).

Literatura

- Baum T., Kokkranikal J.** 2008: Zarządzanie zasobami ludzkimi w turystyce. [W:] Zarządzanie turystyką (red. L. Pender, R. Sharpley). PWE, Warszawa.
- Dziedzic T., Lopaciński K., Saja A., Szegidewicz J.** 2009: Wpływ światowego kryzysu gospodarczego na stan i perspektywy rozwoju sektora turystyki w Polsce. Instytut Turystyki, Warszawa.
- Goeldner Ch.R., Ritchie J.R.B.** 2006: Tourism: principles, practices, philosophies. 10th Edition. John Wiley&Sons, Inc., New Jersey.
- Golubowski L.** 2006: Ruch turystyczny – uwarunkowania jego rozwoju. *Roczniki Naukowe Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego i Turystyki w Supraślu*, Supraśl, s. 80-83.
- Kornak A.S., Rapacz A.** 2001: Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie. Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław.
- Mason P.** 2003: Tourism impacts, planning and management. Butterworth-Heinemann.
- Matusik S.** 2008: Kształtowanie się stopy bezrobocia w gminach woj. małopolskiego. *Wiadomości Statystyczne*, nr 1, GUS, Warszawa, s. 60-71.
- Ptaszyńska B.** 2006: Transformacja systemowa a transformacyjne bezrobocie strukturalne w Polsce. Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Poznań.
- Theobald W.F.** (red.) 2001: Global tourism second edition. Butterworth-Heinemann.
- Travel and Tourism economic impact. Executive Summary 2010. WTTC, London. [www.wttc.org], 17.04.2010.
- Wagner W.** 2009: Ocena ruchu turystycznego w krajach Europy w okresie kryzysu finansowego w latach 2007-2009. [W:] Wpływ światowego kryzysu finansowego na rozwój sportu, turystyki i rekreacji (red. W. Siwiński, D.R. Tauber, E. Mucha-Szajek). Seria: Monografie, Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu, Poznań, nr 6.

Summary

The main purpose of this paper is an attempt to assess tourism traffic effect on the unemployment rate. Tourism has been currently one of the largest world's industry with a contribution of 9.2% to the world's GDP (6% in Poland). It is also an important economic activity in most countries. This activity has had a positive influence on the local economy, it helps poor regions or countries. Due to the fact that the areas are visited by tourists they develop very quickly for the reason that tourists spend their money there. As a consequence of that it is the basis to diversify the local economy, create new jobs and businesses.

Adres do korespondencji:

dr inż. Jarosław Uglis
 Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
 Zakład Agroturystyki
 ul. Witosza 45
 61-693 Poznań
 tel. (61) 846 62 18
 e-mail: uglis@up.poznan.pl